

ÖTVEN ESZTENDŐ.

A Múlt, Jelen és Jövő állanak egymás mellé az 1898-ik esztendőben, hogy még egyszer, utoljára együttesen megemlékezzenek arról a dicső korról, a mikor az 1848: XVIII. törvénycikk 1. §-ában kimondották azt, hogy: »gondolatait sajtó útján mindenki szabadon közölheti és szabadon terjesztheti«.

Ötven esztendeje ennek a »nagy időnek« és e határkőnél még együtt van három generáció: a kortárs, a fiú és unoka, hogy közösen ünnepelje meg a nagy évfordulót.

Ez a kor még nem a történelemé, mert szereplői közül igen sok él közöttünk és éppen azért sok olyan motívum ismeretlen előttünk, a mely szükséges lenne ahhoz, hogy elfogulatlanul ítélhessük meg az epokális fordulatot.

Mi, a sajtó technikai munkásai, akkor, mikor Évkönyvünk elején megemlékezünk a nevezetes

évfordulóról, nem a politikai motívumokat keressük, hanem megemlékezünk arról azért, mert ekkor alkották meg azt a nevezetes XVIII. törvényczikket, a mely levette a békót a sajtóról, a mi kenyéradó eszközünkről.

Igaz, hogy a sajtó alatt nem éppen magát a gépet értették az akkori kor férfiai; nem azt az élettelen sajtót szabadították fel a járom alól, hanem a szellem termékét: a gondolatot.

Csakhogy ez a gondolat elrejtett kincs marap a sajtó nélkül és nem sok értéke lett volna az 1848: XVIII. törvényczikkeknek, ha Gutenberg nem találja fel a mozgó betűket és az ezek által való sokszorosítást.

Addig, a míg csak a könyvíró barátok terjesztették a szellem termékeit, nem igen lett volna értelme a mai értelemben vett sajtószabadságnak, sőt még a könyvnyomtatás első korában se igen sok hasznát vették annak; de a mint főkéletesbültek a technika amaz eszközei, a melyekkel az ujságokat, könyveket és egyéb sajtótermékeket előállítják, abban a mérvben kellett tágúlnia a gondolatszabadságnak is. Egyik feltételezi a másikat és ha néha-néha — mint a »nagy idők« után is 17 esztendőn át — le is vágták a szárnyát annak a *turul madárnak*, az az idők folyamán újra kinőtt, hogy aztán még magasabbra röpjöljön a felsőbb régiók felé.

Mikor ötven évvel ezelőtt Landerer és Heckenastnál kiszedték a szabad sajtó »első termékeit«,

akkor még senki se tudta felfogni azoknak a primitív nyomtatványoknak messzire kiható értékét. Akkor még nem gondolta az a nyomó, a ki a *Talpra magyart* és a *12 pontot* azon az egyszerű sasos sajtón kinyomta, hogy az valamikor talizmánja lesz annak a nyomdának és majdan történelmi kincse az egész nemzetnek.

A mai Kossuth Lajos-utczában volt akkor a *Landerer és Heckenast* nyomdája és innen szórták a nép közé a szabadsajtó első termékeit. Emberember hátán tolongott és úgy kapkodták el a szabad gondolat sokszorosított lenyomatait. Ezek a nyomtatványok voltak az előpostái az ágyú és kard küzdelmének.

És mikor az aránytalan viaskodásban letette a fegyvert a magyar nemzet, a legelső dolog volt megint az, hogy a hatalom újra szárnyát szegte az új turul madárnak: a magyar sajtószabadságnak.

Csakhogy a nagy idők szülöttét nem lehetett végképen elnyomni és a mikor csillapúlt a kölcsönös szenvedelem, akkor újra elővették az 1848: XVIII. törvénycikket és már több mint három évtizeden át e szerint folytatódik a nagy átalakulás, úgy, a hogy azt akkor a rajongó elmék kigondolták.

Mert valósággal idiotáknak kiáltották ki ama törvénycikk megalkotóit, a kik akkor talán maguk se tudták még, hogy micsoda korszakalkotó erősségnek rakták le a fundamentumát. S a gyakorlat,

a való élet és a változott viszonyok egészen más-ként mutatják be a veszedelmesnek hirdetett eszmét. A mumusnak lehull az álarcza és a torz alak helyett üdearczú leányzó, egy új nemtő lép elő. Minden korszak új nemtőt kíván, mert a változott helyzet más viszonyokat is feltételez. Akárhány nagy elmét deklarált örültnek az a kor, melyben élt, s sokszor csak a harmadik-negyedik generáció rehabilitálta az ősök téves — mert elfogúlt — ítéletét. Nézzük csak példaként Galilei Galileot, a kit 1633-ban a római inkvizíció, mint eretneket, perbe fogott azért, mert védelmezte Copernikus ama tanát, hogy a föld forog a nap körül és nem megfordítva. Csakis azért mentették föl, mert esküt tett reá, hogy Copernikus tana hamis. És ma?! Ma akármelyik pap-tanár is megbuktatna egy harmadik gimnazistát azért, ha azt állítaná, hogy a föld nem forog.

Régebben lassabban terjedt a civilizáció, szűk határok között mozgott a tudomány, mert kezdetleges állapotban volt minden hozzávaló: közönység, szellem és technika...

Mi tudjuk leginkább megítélni, hogy milyen lendületet adott a magyar nyomdászatnak a sajtó szabaddátétele és hogy mennyit fejlődtünk az utolsó harmincz esztendő alatt! A szabadabban szárnyaló gondolatok megtermékenyítették az elméket és a folyton szaporodó olvasni valók tisztultabbá, szebben hangzóvá tették a magyar nyelvet, a melyen azelőtt nagyon is megérezett

még a múlt századok hegedőseinek czikornyás stilusa. És a mint terjedtek a szellem produktumai, abban a mérvben szaporodott az olvasóközönség is. Az élet, az iskola és az alkalomadta helyzet mindannyi részesévé lett a nagy átalakulásnak, s ma már annyira kifejlődött a sajtó, hogy a napnak majd minden szakában újabb és újabb termékkel szolgálja a közönséget.

Igaz, hogy ezek még most, az átmeneti stádiumban küzködnék a kezdet nehézségeivel; de hát ez így szokott lenni minden olyan téren, a hol járatlan, göröngyös utakon kell a cél felé haladni. És mikor már az az út is egészen járhatóvá lesz, akkor a nyughatatlan elme, a gondolkozni soha meg nem szünő emberi agy megint felvág egy ismeretlen teret és azon küzködik tovább valamely más ismeretlen cél felé.

De éppen ezek a járatlan ösvények vezetnek a tökélyesbülés útja felé és ilyen nagy ösvény volt 1848 is, mikor újra fölszállt a turul madár és ma már büszkén ott terjesztheti szárnyait szobrokon, emlékeken, középületeken egyaránt . . .

Most már csak történelmi ereklye negyvennyolcz »szabadsajtója«, a melyet méltó kegyelettel őriz a tulajdonos Franklin-Társulat. Ma már dübörgő rotácziósok ontják az ujságokat és elmés konstrukciójú gépekből kerül elő a pompásan kiállított könyv vagy egyéb nyomtatvány.

Ámde azért ha megünneplik a nagy évfordulót, úgy ne felejtkezzenek meg arról a sasos kézi

sajtóról sem, a mely oly nagy szerepet játszott a magyar históriában, mert nem azt az élettelen tárgyat ünneplik abban, hanem a nagy eszmének egyik szerény eszközét: a sajtószabadság első objektumát.

Minket is a kegyelet vezérel akkor, mikor e helyen megemlékezünk a nagy évfordulóról:
a sajtó ünnepéről.

Szerkesztő.